

І. П. Осипов зробив значний внесок у розвиток теоретичної, неорганічної, органічної, фізичної, аналітичної хімії; поліпшення викладання хімії майбутнім медикам. Помітними стали його напрацювання в галузі історії хімії, історії вітчизняної вищої школи. Творча спадщина вченого нараховує 217 наукових праць, перекладів, редагувань, лекцій, рецензій, повідомлень, телеграм тощо. Учений представляв університет та ХТІ на низці наукових з'їздів країни, зокрема, на I-му та II-му Менделєєвських з'їздах із загальної та прикладної хімії; на VIII, IX, XI, та XIII з'їздах Російських природодослідників та лікарів, а також на III Всеросійському з'їзді з технічної та професійної освіти.

Камчатний В. Г.
НТУ «ХПІ»

ДОСЯГНЕННЯ ПРОФЕСОРА К. В. РОЛЛ У ГАЛУЗІ ХІМІЇ

Науковець, викладач, громадський діяч, професор Клара Володимирівна Ролл (1877–1958 рр.) увійшла в історію як одна із найталановитіших українських жінок – хіміків, послідовниця справи відомого вченого, директора (ректора) Харківського технологічного інституту, заслуженого професора І. П. Осипова. Попри це, її творча біографія досліджена вельми фрагментарно. Дана праця має на меті спробу узагальнення науково-освітніх досягнень К. В. Ролл на теренах хімії.

К. В. Ролл народилася 22 (10 травня) 1877 р. в Умані (колишня Київська губернія, нині – Черкащина) в сім'ї службовця. Навчалася в Одеській жіночій гімназії. Внаслідок того, що вища освіта для жінок у той час у Російській імперії була майже недоступна, продовжила навчання за кордоном у Швейцарії. У 1904 р. закінчила фізико-хімічний факультет Женевського університету із ступенем бакалавра. Під керівництвом професора Л. Дюпарка виконала дослідження складу однієї із груп вапняків у місцевості Невшатель. Із 1906 р. – доктор фізичних наук. Після повернення з навчання зарахована асистентом хімічної лабораторії Харківського університету, яку очолював І. П. Осипов. Це стало першим у історії університету прецедентом прийняття жінки-хіміка на викладацьку роботу. У 1912–1914 рр. працювала у складі університетської комісії з побудови нового хімічного корпусу.

Разом із своїм наставником у 1907 р. К. В. Ролл взяла участь у ор-

ганізації Вищих жіночих курсів Товариства взаємодопомоги жінок-робітниць та після створення працювала на них асистентом до 1919 р. У 1910–1919 рр. – асистент кафедри неорганічної хімії Харківського жіночого медичного інституту за сумісництвом. Також викладала хімію у створеному у 1916 р. Харківському жіночому політехнічному інституті. Стажувалася за кордоном, зокрема, у 1910 р. у Палермо (Італія) в лабораторії професора Еррера, а також у 1914 р. у Ризькому політехнічному інституті в лабораторії академіка П. Вальдена, де вивчала рефрактометрію. Під час Першої світової війни в лабораторії Слов'янського содового заводу спільно із професором Г (Ю). В. Коршуном виконувала роботи із виробництва паранітроаніліну та деяких лікарських препаратів на основі сировини із переробки кам'яного вугілля.

Із 1922 р. викладала хімічні науки в різних навчальних закладах інших міст України, зокрема, в Кримському університеті та новоствореному фармацевтичному технікумі (м. Сімферополь), Катеринославському (Дніпропетровському) гірничому, Дніпро-петровському хіміко-технологічному інституті, Дніпропетровському інституті народної освіти, новоствореному Дніпропетровському фармацевтичному технікумі (пізніше – інституті), працювала Дійсним членом у Дніпропетровському фізико-хімічному НДІ (майбутньому Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського). У 1923 р. удостоєна вченого звання доцента, а в 1928 р. – професора, ставши таким чином, першою в історії України за радянських часів жінкою-хіміком, що отримала професорське звання. У 1928 – 1929 рр. за направленням Наркомосвіти УРСР стажувалася в лабораторії академіка Ж. Юрбена (Сорбонна, Париж), де освоювала спектрографію та калориметрію.

У 1930 р. повернулася до м. Харкова, де працювала в НДІ хімії (пізніше увійшов до складу Харківського університету), потім – у Харківському заочному фармацевтичному інституті. У 1935 р. за клопотанням Харківського університету рішенням Кваліфікаційної комісії Наркомосвіти УРСР К. В. Ролл присвоєні вчена ступінь кандидата хімічних наук та вчене звання професора (фактично – підтверджене). Очолювала кафедри : органічної хімії Харківського інженерно-економічного інституту, хімії Всеукраїнського текстильного інституту, хімії Харківського поліграфічного інституту. Із 1941 р. до останніх днів життя працювала в Харківському хіміко-технологічному інституті (пізніше – Харківський політехнічний інститут) спочатку як член Ради інституту, а з 1942 р. –

професором кафедри неорганічної та аналітичної (пізніше – неорганічної; загальної та неорганічної) хімії. Під час евакуації ХХТІ до м. Чирчик Ташкентської області у 1941 – 1944 рр. брала участь у хімічних розробках військової тематики – створенні люмінофорів на базі сульфиду барію та інсектицидного препарату трихлорацетонітрилу У 1944–1949 рр, – професор кафедри неорганічної та аналітичної хімії Харківського інституту інженерів цементної промисловості за сумісництвом. Є автором більше 34 наукових праць та навчальних посібників (загальна хімія, термохімія, органічний синтез, спектрографія, рефрактометрія тощо), зокрема, спільних із учнями І. П. Осипова Г (Ю). В. Коршуном та О. Й. Гундером.

За рекомендацією І. П. Осипова у 1907 р. К. В. Ролл стала однією з перших жінок, прийнятих до лав Товариства фізико-хімічних наук при Харківському університеті (ТФХН). Виконувала там обов'язки бібліотекаря. Після реорганізації ТФХН у Харківське відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (ВХТ) входила до складу його керівних органів. Була членом Оргбюро VI-го з'їзду ВХТ. У 1949 р. обиралася депутатом Харківської міської ради. Нагороджена медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. ».

Вивчення багатогранного науково – освітнього доробку професора-хіміка К. В. Ролл має бути продовженим.

Коніва Ю. В.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОСТІВ У СЛОБІДСЬКІЙ УКРАЇНІ У XVIII СТ.

Мостобудування є однією із важливих складових якісного функціонування дорожніх комунікацій. Розвиток технологій будівництва мостів йшов паралельно з процесом формування та розвитку доріг. Для Слобідської України цей процес розпочався ще у XVIII ст. Адже до цього часу на цих теренах побутували шляхи степовиків, які мали якісно відмінні характеристики від доріг зазначеного періоду. Насамперед, це стосується і будівництва мостів.

Першими картографічними матеріалами, де були позначені шляхи сполучення сформовані осілим населенням, були карти Деліля (1724–